

כיסוי החטא או גילוי

מים ראשונים: כבר דנו בנושא זה באופן חלקי בדברינו ["כתב עונני"](#) בפרשת חוקת, אגב הדיון בחטא משה ואהרן במי מריבה. שם הבטחנו לשוב ולהרחיב בנושא, בהזדמנות נאותה, וערב יום כיפורים הוא זמן טוב לקיים הבטחות (הגם שעשינו התרת נדרים).

לְדוֹד מִשְׁפִּיל אֲשֶׁרִי נְשׁוּי־פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה (תהלים לב א).¹

נִצַּר חֶסֶד לְאֵלִים נִשָּׂא עֹן וּפֶשַׁע וְכוּ': (שמות לד ז, פרשת כי תשא).²

רש"י על הפסוק

אשרי נשוי פשע - שהקב"ה נושא פשע ומכסה חטאיו.³

יומא דף פו עמוד ב

אמר רב יהודה: רב רמי,⁴ כתיב: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב א) וכתוב: "מכסה פשעיו לא יצליח" (משלי כח יג)!⁵ לא קשיא: הא בחטא מפורסם, הא - בחטא שאינו מפורסם.⁶ רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: כאן - בעבירות שבין אדם לחברו, כאן - בעבירות שבין אדם למקום.⁷

וצריך לפרוט את החטא, שנאמר: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלוהי זהב", דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". אלא מהו שאמר משה "ויעשו להם אלוהי זהב"? -

¹ והפסוק הסמוך משלים: "אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה".

² נשוי פשע של תהלים נראה כמתכתב עם "נושא פשע" של י"ג המדות שנתגלו למשה בעת מתן לוחות שניים לאר חטא העגל ושבירת הלוחות הראשונים. ראה גם הפסוק במיכה ז יח שאנו מוסיפים להפסרת שבת שובה: "מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע וכו'". בפשטות, מי הוא "נשוי פשע"? מי שנשאו לו (העבירו מעליו) את פשעיו. כמאמר הגמרא בראש השנה יז ע"א: "נשא עון ועבר על פשע. תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה. אמר רבא: ועון עצמו אינו נמחק". אך אם מיכה בא לחזק את דברי משה ולכפול את מוטיב הנושא ומעביר, היינו סולח, בא דוד ומוסיף ממד חדש: כיסוי החטא או במילים קשות יותר, הסתרתו. בכיסוי זה נרצה להתמקד הפעם (נושא עון הוא נושא לפעם אחרת).

³ וביחזקאל טו כו על הפסוק: "ונשו את כלמתם ואת כל מעלם אשר מעליו וכו'", מפרש רש"י בשם מנחם: "ונשו - כמו אשרי נשוי פשע, לשון כפרה". מלשון לשאת. פרשני מקרא רבים הולכים בדרך זו ומבינים שמדובר במי שעשה תשובה ונמחל לו, ושני הפסוקים חוזרים על אותו רעיון. רד"ק מפרש: "אשרי מי שנשא האל על פשעו וכסה את חטאתו בתשובה שישב אל האל... ועוד כפל הענין ואמר: אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, עונו למאומה, כלומר: שנשאו בראותו יושר לבבו ששב אל ה' בכל לבו. וזהו שאמר: ואין ברוחו רמיה, כי אין תשובתו במרמה כאומר: אחטא ואשוב (פ"ח דיומא מ"ט), או שיהיה במחשבתו שישב ויחטא". ופירוש דעת מקרא מסביר שכיסוי הוא כפרה בדומה לכפרות שהייתה מכסה את הארון (ראה פירוש אבן עזרא לכפרות, שמות כה יז). כל זה הוא כיוון אחד שניתן ללכת בו בפירושים ומדרשים על פסוק זה ועל כך בע"ה ביום הכיפורים בשנה האחרת. הפעם אנו רוצים ללכת בכיוון אחר, שהכיסוי הוא הסתרה ודוד מריק לכת הרבה מעבר לדברי משה.

⁴ רב (שם האמורא) מקשה, משליך מפסוק אחד לשני. מציג סתירה, לכאורה, בין שני פסוקים.

⁵ מהפסוק בתהלים משמע שיפה הצניעות לחטאים ואשרי מי שחטאיו מכוסים ולא התפרסמו ברבים (וממילא משמע שגם אין עליו חובה לפרסם את חטאיו, רק להתוודות בינו ובין עצמו וקונו, ואין זה חלק מתהליך התשובה), בעוד שמהפסוק במשלי משמע שמי שמנסה להסתיר את חטאיו לא יצליח (וממילא משמע שמעלה גדולה היא לחוטא להתוודות בפומבי על חטאיו ווידוי זה הוא חלק מתהליך התשובה). ראה הפסוק במלואו: "מִכְסָה פֶשַׁעוֹ לֹא יִצְלִיחַ וּמִוֹדָה וְעֲזָב יִרְחָם".

⁶ ראה מפרשי הגמרא רש"י ושטיינזלץ שם. חטא מפורסם הוא חטא שכבר נודע ברבים ואז מוטב לאדם שיודה עליו בפומבי, אולי גם כדי לנקות אחרים מחשד. חטא שאינו מפורסם, מוטב שיתוודה עליו בינו לבין עצמו ולא יעשה פומבי לחטאיו. תירוץ זה הוא, אם מותר לומר, קצת "טכני" ולא מתמודד עם מהות הסתירה והגישה השונה, שבין הפסוק בתהלים זה שבמשלי.

⁷ תירוץ זה הוא מהותי וערכי ומבחין בין עבירות שבין אדם לחברו בהם יש עניין לפרסם את החטא ולהתוודות בפומבי, ובין עבירות שבין אדם למקום בהם יפים הצניעות והכיסוי. איך נשלב את שני התירוץ? לכאורה נראה לומר שהאחד 'לא מכיר' בשני. התירוץ הראשון עושה אך ורק את האבחנה של חטא מפורסם מול חטא שאינו מפורסם, בין אם זה בין אדם לחברו ובין אם זה בין אדם למקום. ראה דברי רש"י על חטא שאינו מפורסם, מדוע לא לדוש בו ולפרסמו: "בחטא שאינו מפורסם - לא יגלה חטאו וכבוד השם הוא, שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא, מיעוט כבוד שמים הוא". מילים אלה מזכירות מאד את דברי הרמב"ם שנראה להלן על כבוד שמים בעבירות שבין אדם למקום, אבל עדיין ניתן להבין את דברי רש"י כתקפים לכל סוגי העבירות, גם בעבירות שבין אדם למקום - "שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא, מיעוט כבוד שמים הוא"! ואולי אפילו אדרבא, בעבירות שבין אדם לחברו יש מיעוט כבוד שמים (חילול השם) גדול יותר, כמאמר הגמרא דף קודם בגמרא יומא שם: "... אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכווערין דרכיו!", שיש כאן חילול השם. ובאשר לתירוץ השני, אשר מבחין בין עבירות שבין אדם למקום ובין עבירות שבין אדם לחברו, לכאורה גם כאן לא מעניין התירוץ הראשון של גורם הפרסום. עבירות שבין אדם לחברו לא מכוסים, עבירות שבין אדם למקום - מכוסים. האמנם? ואם כבר התפרסם הדבר? ואם התפרסם חלקית והציבור חי משמועות ורכילות? לא עדיף להפסיק לכסות?

כדרבי ינאי. דאמר רבי ינאי: אמר משה לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, כסף וזהב שהרבית להם לישראל עד שאמרו די - גרם להם שיעשו אלוהי זהב.⁸

שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד. משה אמר: יכתב סורחני, שנאמר: "יען לא האמנתם בי להקדישני". דוד אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".⁹ משל דמשה ודוד למה הדבר דומה? לשתי נשים שלקו בבית דין, אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית.¹⁰ אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית: בבקשה מכס, הודיעו על מה היא לוקה,¹¹ שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה. הביאו פגי שביעית ותלו בצווארה, והיו מכריזין לפניו ואומרים: על עסקי שביעית היא לוקה.¹²

מפרסמין את החנפין מפני חילול השם, שנאמר: "ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מְשׁוֹל לְפָנָיו הוא ימות" (יחזקאל ג כ).¹³

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ה

ושב גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע פשעיו להם ומגלה עבירות שבינו לבין חבריו ואומר להם: אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך והריני היום שב ומתנחם.¹⁴ וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו, אין תשובתו גמורה, שנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים אמורים - בעבירות שבין אדם לחבירו, אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גילם. אלא שב לפני האל ברוך הוא

⁸ כאן מדובר על פירות החטא, בוודאי בינו לבין עצמו או בוודאי שמתפרסם לפני רבים. לשיטת רבי עקיבא אין צורך ודברי משה "ויעשו להם אלוהי זהב" - מהם מוכיח ר' יהודה בן בבא שצריך לפרט את החטא - הם בכלל סניגוריה על עם ישראל. ראה הדרשות על "ודי זהב" - סנהדרין קב ע"א, ברכות לב ע"א: "בשביל כסף וזהב שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו די גרם להם לעשות להם אלהי זהב" (ובשמות רבה מג ז על האבא שפתח לבנו חנות של בשמים בשוק של זונות). נראה שמחלוקת זו שבין רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא לגבי הצורך בפירוט החטא כחלק מתהליך התשובה, אינה קשורה לאף אחת משתי השיטות שראינו לעיל הדנות בחטא מפורסם או בין אדם לחברו ולמקום. אך עדיין, שיטת ר' עקיבא שאין צורך לפרט את החטא מזכירה את הגישות של כסוי החטא, של הימנעות מוודאי והכאה על חטא בפומבי. שניהם דורשים את אותו פסוק: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה!" האם רבי עקיבא יסכים שלפחות בעבירות שבין אדם לחברו צריך לפרט את החטא? שבינו לבין עצמו ישחזר האדם מה בדיוק עשה? להלכה עכ"פ התקבלה דעתו של ר' יהודה בן בבא, כמובא בהלכות תשובה לרמב"ם פרק ב הלכה ג: "... וצריך לפרוט את החטא, שנאמר: אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב". לשיטה זו, הפירוט בעבירות שבין אדם לחברו מסתדר טוב עם פרסום החטא ואילו הפירוט בעבירות שבין אדם למקום יהיה בינו לבין עצמו, בינו ובין המקום, בצנעה. זה חשבון אישי שלו ובין הקב"ה ובהשאלה מספר משלי ה יז: "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך".

⁹ אחרי כל השיטות להלכה שראינו, מביאה הגמרא דרשת אגדה שלכאורה מתעלמת מכל הדיון הקודם. הסתירה בין "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" ובין: "מכסה פשעיו לא יצליח", הקביעה מתי מן הראוי לכסות את החטא ומתי מן הראוי להתוודות עליו בפומבי (עד כדי כתיבת החטא בספר התורה, במקרה של משה), היא עניין של השקפת עולם ששתי דמויות מפתח כמשה ודוד נחלקו בה! זו כוחה של האגדה, היא לא תשנה דבר מהקביעות ההלכתיות הנ"ל, אבל היא תענה על סיטואציות מיוחדות ותשאיר בפינו טעם נוסף בפה ונקודה למחשבה: מה נטיית הלב והשכל של כל אחד ואחת מאיתנו - שיטתו של משה או שיטתו של דוד?

¹⁰ קלקלה - זנתה. ולעניין פגי שביעית, אמנם מצווה לאכול פירות שביעית. אבל אסור להפסיד פירות שביעית וכיון שאכלה אותם בעודם בוסר (פגים) כאילו הפסידה והשחיתה אותם. ראה מסכת שביעית פרק ד משנה ז וכן פרק ב משנה ה. וראה פירוש שטיינזלץ יומא שם בעיונים.

¹¹ על מה אני לוקה, דיבור בגוף שלישי של המדבר על עצמו.

¹² לכאורה, חטא מי מריבה הוא בין אדם למקום ולא היה סיבה למשה להצהיר "יכתב עוונתי". או שמא כבר נתפרסם החטא שהרי כל ישראל נכחו שם ולכן מוטב שייכתב לדורות ויצורה ברורה. אפשרות אחרת היא שיש כאן "שתי נשים שלקו בבית דין" ואחת מהן, זו שחטאה קל יותר, מבקשת לבדל עצמה מהשנייה שחטאה כבד יותר ולפיכך נדרש פרסום ופירוט. במובן זה, המדרש אינו עושה חיים קלים לדוד כלל ועיקר! האשה שאכלה פגי שביעית היא משה בנמשל והאשה שקלקלה זה דוד שחטא באשת איש! במסווה של "אל יכתב סורחני", נכתב סירחוני של דוד באופן הבוטה ביותר. הוא גם האשה שקלקלה וגם מנסה להסתיר קלקול זה. על רקע דברים קשים אלה, בוחר הדרשן להציג אלטרנטיבה שלא מכסה ולא מסתירה ולא מסתבכת והולכת, אלא מצהירה מראש: זה החטא שלי! אני משה "איש האלהים" חטאתי ואין לי מה להסתיר - מכסה פשעיו לא יצליח ומוֹדָה וְעֵזֵב יִרְחֵם - וממני, משה, ילמדו כל הדורות. ראה גם איך משה מודיע בפומבי שטעה בהלכה: "אני טעיתי ואהרון למדני" (ויקרא רבה יג א).

¹³ יש מקרים קיצוניים בהם חובה על הציבור (בית הדין?) לפרסם חטאים וחוטאים מסוימים. ראה רש"י בגמרא שם: "מפרסמין את החנפין - שהן רשעים ומראין עצמן כצדיקים, אם יש מכיר במעשיו - מצוה לפרסמו מפני חילול השם, שבני אדם למידין ממעשיו, שסבורין עליו שהוא צדיק, ועוד, כשבא עליו פורענות בני אדם אומרים: מה הועיל לו זכותו". ולא ניכנס לדין מיוחד זה כאן.

¹⁴ הלשון "אמנם חטאתי" מזכירה מאד את הוודאי של עכן שלקח שלל מיריחו: "ויען עכן את־הוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר אֲמַנָּה אֲנִי חֲטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזָאת וְכָזָאת עָשִׂיתִי" (יהושע ז כ). וגם אם יש כאן רק הַשְׁאֵלָה של מטבע לשון מליצית, החיבור קיים ומעורר את הַשְׁאֵלָה אם חטאו של עכן היה בין אדם למקום (עבירה על הציווי לא לקחת משלל יריחו), או (גם) בין אדם לחברו (נכון יותר בין אדם לציבור, בכך שנפלו אנשים מישראל במלחמת העי)? איך זה מתחבר להמשך דברי הרמב"ם המבוססים על הגמרא ביומא הנ"ל? נשמח ללמוד לקח מפי שואבי המים בנושא זה.

ופורט חטאיו לפניו, ומתודה עליהם לפני רבים סתם.¹⁵ וטובה היא לו שלא נתגלה עונו, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".¹⁶

השגת הראב"ד: במה דברים אמורים בעבירות שבין אדם לחבירו – אמר אברהם: וכן עבירות המפורסמות ומגולות אף על פי שאינן עם חבירו, שכמו שנתפרסם החטא, כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש ברבים.¹⁷

ספרי במדבר פרשת פינחס פסקא קלז

... "על אשר לא קדשתם אותי" (דברים לב נא) - הא אם קדשתם אותי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר. שני פרנסים עמדו לישראל: אחד אמר: אל יכתב סורחני, ואחד אמר: יכתב סורחני. דוד אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר: "לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב א). משה אמר: יכתב סורחני, שנאמר: על אשר מריתם פי במדבר סין במריבת העדה להקדישני.¹⁸ משל למה הדבר דומה? לשתי נשים שהיו לוקות בבית דין: אחת לוקה על שקלקלה ואחת לוקה על שגנבה פגי שביעית. זו שגנבה פגי שביעית אומרת: בבקשה מכס הודיעו סורחני, שלא יהיו העומדים סבורים לומר כשם שזו קלקלה אף זו קלקלה. תלו לה הפגים בצוארה והיה הכרוז מכריז לפניה: על הפגים זו לוקה.¹⁹

ר' אלעזר המודעי אומר: בוא וראה כמה צדיקים חביבים לפני הקב"ה. שבכל מקום שמזכיר מיתתם, שם מזכיר סורחונם.²⁰ וכל כך למה? כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בהם בסתר לפיכך מתו. כך, בארבעה מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן, ובכל מקום שהוא מזכיר מיתתן שם מזכיר סרונם. להודיעך, שלא היתה בהם אלא זו בלבד. והרי דברים קל וחומר: ומה אם כך חס המקום על הצדיקים

¹⁵ לפני האל החוטא מפרט, אבל לפני "הרבים", היינו בני האדם שסביבו, הוא מתאר את החטא באופן כללי – סתם או סתם. הרמב"ם קובע להלכה, באופן חד משמעי, כשיטה השנייה שבגמרא יומא, שיטת רב זוטרא בר טוביה בשם רב נחמן, לפיה ההבחנה המרכזית והיחידה בנושא גילוי החטא או כיסוי, היא בין עבירות שבין אדם לחבירו (ולציבור?) ובין עבירות שבין אדם למקום. בעבירות שבין אדם לחבירו, לא רק שמותר לפרסם, אלא "שבח גדול הוא" למי שמתוודה ברבים ובפומבי, כולל פירוט הנדר כשיטת ר' יהודה בן בבא, שכמותו פוסק הרמב"ם (ראה הערה 7 לעיל). בעבירות שבין אדם למקום, לעומת זאת, יפים הצניעות והכיסוי והפירוט יהיה, כפי שכבר הערנו בהערה 7, בינו לבין עצמו או בינו ובין קונו ובלשון הרמב"ם: "שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם".

¹⁷ הראב"ד (רבי אברהם בן דוד, פרובנס מאה 12, המשיג הגדול על משנה תורה לרמב"ם) מחזיר אותנו לשיטה הראשונה שבגמרא ביומא, השיטה הפותרת את הקונפליקט בין פרסום החטא או הצנעתו, בין "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" ובין "מכסה פשעיו לא יצליח", ע"י הבחנה בין חטא מפורסם שכבר נודע ברבים וחטא שאינו מפורסם. בהיגיון פשוט, ואולי גם משום שהראב"ד סבור שיש קשר בין הפתרונות השונים המוצעים בגמרא ביומא (ראה הדיון בהערה 7 לעיל), הוא מסיק שאם החטא כבר התפרסם, אזי רצוי וטוב שהחוטא יתודה בפירוט ובפומבי, גם בעבירות שבין אדם למקום. תשובה והתביישות בפומבי היא 'תשובת המשקל' לחטא שנעשה פומבי ובקשתו של משה "יכתב סורחני" היא בדיק הנקודה הזו. משה עשה מה שעשה בפומבי! ראה במדבר רבה יט י שמשווה בין דברי משה במתאוננים "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם" ובין מעשיו במי מריבה שדיבר ולא היכה ושואל האם אין דבריו במתאוננים קשים יותר? ותשובתו שם ע"י משל: "למלך שהיה לו אוהב והיה מגיס בינו לבין המלך בדברים קשים ולא הקפיד המלך עליו. לימים עמד והגיס במעמד לגיונות גזר עליו מיתה. אף כך אמר לו הקב"ה למשה: הראשונה שעשית ביני לביןך, עכשיו כנגד הרבים, אי אפשר!" (מקור דרשה זו הוא בתוספתא סוטה פרק ו הלכה ז: "וכי איזו קשה זו או שמעו נא המורים? הוי אומר זו קשה יתר משמעו נא המורים. אלא שמחלל שם שמים בסתר מחסכין עליו, בגלוי - נפרעין ממנו"). אך ראשונים אחרים, כמו הרמ"א, חולקים על הראב"ד. אבל שיטת הראב"ד היא שמאפשרת לנו לגשר בין מדרש האגדה על שני הפרנסים ובין החלק ההלכתי בתחילת הסוגיה ביומא שהבאנו. ראה הערות 9 ו-12 לעיל.

¹⁸ ציטוט פסוק זה במדרש איננו מדויק, הפסוק כפי שמוכר לנו הוא: "פאָשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לְעִינֵיהֶם" (במדבר כז יד). אנחנו חוזרים לנושא שני הפרנסים והפעם ישירות לאירוע של מי מריבה בספר במדבר, מדרש ספרי במדבר, שם הוא המקור.

¹⁹ אם המדרש דן בחטא מי מריבה של משה ואהרן, למה צריך להכניס כאן את דוד? מה הוא שייך כאן? ראה איך מדרש זה מוצא את גלגולו במדרש במדבר רבה יט יא, שם מושמטת לחלוטין הפתיחה: "שני פרנסים עמדו לישראל" והוא מתחיל מיד במשל של שתי הנשים. שם, האישה שקלקלה הוא דור יוצאי מצרים שחטא בחטא המרגלים ונגזר עליו שלא ייכנס לארץ. משה, הנמשל לאישה שאכלה או גנבה פגי שביעית, אומר שם: "הרי גזרת עלי למות במדבר עם הדור הזה שהכעיסוך ... ועכשיו יאמרו לדורות שאני כמותם?!". עפ"י מדרש במדבר רבה משה מבקש לבדל עצמו מדור המדבר ואין שום זכר לדוד. אבל המקור הוא כאן, בספרי (משם כנראה הועתק לגמרא יומא) וכאן כן מופיע דוד! למרות שגם מדרש ספרי הוא על חטא מי מריבה (ובהקשר זה מדרש במדבר רבה ממשך אותו כיארת), הוא מכניס לתמונה את דוד! כי מה שחשוב לו זה לא המקרה הספציפי של חטא מי מריבה, לא הבידול של משה לעומת דוד המדבר. מה שחשוב לו הוא לנצל את חטא מי מריבה על מנת להציג נושא הרבה יותר עקרוני: כיסוי החטא או גילויו. כפי שהוא ממשיך ודורש.

²⁰ ראה דברינו [יען לא האמנתם בי](#) בפרשת חוקת שם הראינו שכבר במקרא, עוד לפני כל הפרשנים והמדרשים שהאריכו לדון במהות חטאם של משה ואהרן במי מריבה, נזכר החטא ארבע פעמים וכל פעם בלשון אחרת. ראה ילקוט שמעוני פרשת חקת רמז תשסד: "ארבע חטאות כתובין כאן: לא האמנתם, לא קדשתם, מעלתם, מריתם. לא האמנתם - שלא אמרתם לכם להכות והכית אותן. ולא קדשתם - לעיני כל ישראל להוציא להם מים מכל סלע שרוצים. מעלתם - אמרת המן הסלע הזה. מריתם - ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד ועברת על דברי".

בשעת הכעס, קל וחומר בשעת רצון, שנאמר: "כה אמר ה' בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך" (ישעיה מט ח).²¹

ספרי דברים פסקא כו

שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד מלך ישראל. משה אמר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, עבירה שעברתי תיכתב אחרי. שלא יהיו הבריות אומרים דומה שזייף משה בתורה או שאמר דבר שלא נצטווה....²² דוד אמר לפני המקום: עבירה שעברתי, לא תיכתב אחרי. אמר לו המקום: לא שוה לך שיהו הבריות אומרים בשביל שאהבו מחל לו; משל לאחד שלוח מן המלך אלף כורים חטים בשנה. היו הכל אומרים: איפשר שזה יכול לעמוד באלף כורים חטים בשנה ואינו ממשכנו המלך, אלא כתב לו אפוכי? פעם אחת שייר ולא שקל לו כלום, נכנס המלך לביתו ונטל בניו ובנותיו והעמידם על אבן המכר. באותה שעה ידעו הכל שלא שייר בידו כלום. אף כל פורעניות שהיו באות על דוד היו מכופלות, שנאמר: "ואת הכבשה ישלם ארבעתים" (שמואל ב יב ו). רבי חנינה אומר: ארבעתים - ששה עשר. אף נתן הנביא בא והוכיחו על אותו מעשה שעשה.²³

מסכת ברכות דף לד עמוד ב

ואמר רב כהנא: חציף עלי מאן דמפרש חטאיה, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".²⁴

בראשית רבה פרשת בראשית פרשה כב סימן ו

דבר אחר: "אם תטיב" - אני מוחל לך על עונותיך. "ואם לא" - חטאו של אותו האיש גדוש ומגודש.²⁵ ר' ברכיה בשם ר' שמעון בר אמי אמר: "לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" - אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ולא פשעו גבוה ממנו.²⁶

שנה טובה ותטיב לנו החתימה

מחלקי המים

²¹ משה כבר לא לבד. מצטרפים אליו: אהרון, בניו וכל הצדיקים החביבים שמכירים בחטאם. שהרי: "כי אדם אין צדיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז כ). וכמאמר הכוזרי בהגנתו על חטא העגל: "חָטָא שֶׁהִגְדִּילוּהוּ עֲלֵיהֶם לְגַדְלָתָם וְהַגְדוּל מִי שֶׁחָטְאוּ סְפוּרִים". המוטיב החוזר פה הוא: "להודיעך שלא היתה בהם אלא זו בלבד"! פרסום החטא, בנסיבות מסוימות גם בין אדם למקום, הוא על מנת לתחום אותו, על מנת לסלק לשונות רעים ורכלויות, "פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בהם בסתר" וחשדות מיותרים. זה החטא! הרי הוא לפניכם, בלי כחל ושרק. זה הוויכוח המהותי בין דוד ומשה וזו תרומת מדרש האגדה שהגמרא לקחה ממדרש ספרי והוסיפה לדיון ההלכתי במסכת יומא. ובשונה מההלכה שזה עתה נקבעה, שהרי דוד שמכסה על החטא ומבקש "אל יכתב סירחוני" חטא בין אדם לחברו ואילו משה שאמר "יכתב סירחוני" חטא בין אדם למקום.

²² הדברים חוזרים במדרש ספרי דברים בלשון דומה, ראה שם המשל של רבי שמעון על המלך שהיה מסיר עם בנו בכל מקום שאירעו להם מאורעות טובים וגם רעים. ראה מדרש זה בהרחבה בדברינו ["יכתב עונו"](#) בפרשת חוקת. אבל דוד בשלו, כפי שהמדרש שם ממשיך.

²³ וכמה שמנסים לשכנע את דוד ולהראות לו שקיבל עונש כדון ארבעה וחמישה ושהדברים נכתבו לדורות - דוד לא מוותר, כפי שהמדרש שם מסיים: "דוד אמר חטאתי לה" (שמואל ב יב ג). מה אמר לו (נתן): גם ה' העביר חטאתך לא תמות, ואומר: לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי (תהלים נא ו).

²⁴ אחרי כל הדברים האלה בא רב כהנא וקובע בפשטות, בלי שום התלבטות או הבנה במצבים שונים, שמי שמפרש (מפרט ברבים) את חטאיו הוא אדם חצוף! כנגד קביעה זו, אפשר להעמיד סדרה ארוכה של מדרשים על הפסוק הנגדי: "מכסה פשעיו לא יצליח" כגון זה שבשיר השירים רבה פרשה ו על הפסוק "אל גינת אגוז ירדתי" המשבח את עם ישראל שנמשלו לעץ האגוז: "מה הנטיעות הללו אם את מכסה שורשיהם בשעת נטיעתן הן מצליחות, ואם לאו אין מצליחות, אבל האגוז הזה אם את מכסה שורשיו בשעת נטיעתו אינו מצליח, כך ישראל (משלי כ"ח) מכסה פשעיו לא יצליח". ראה דברינו ["אל גינת אגוז ירדתי"](#) בשיר השירים. סוף דבר, אם נעמיד את אלה מול אלה, נחזור לנקודת המוצא של הגמרא ביומא ונשכיל להבין שכפות המאזניים מעוינות ויש פנים לכאן ולכאן. יש פירוט חטאים כנה ואמתי ויש פירוט חטאים חצוף ומתנשא, יש חטא מפורסם וחטא שאינו מפורסם, יש בין אדם למקום ובין אדם לחברו, יש מקרים של צורך בפרסום על מנת להסיר חשד, יש שיטות דוד ומשה ועוד ועוד. כל ויודי וסיבותיו ונסיבותיו.

²⁵ מדובר בחטא קין שהרג את הבל אחיו. "גדיש ומגודש" בא מהמילה "שאת" - אם תטיב שאת, שהוא מלשון סאה או משא. ומכאן הביטוי הגדיש את הסאה (שכשפשוטו הוא בעצם לטובה, שנתן בעין יפה). ראה תוספתא שבת א יז על חטא העגל: "ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה".

²⁶ אדם שמגזים בוויודי על חטאיו, שבמסווה של צדיקות הולך ומספר לכל מי שחפץ לשמוע את כל חטאיו ומעלליו בפומבי ובפירות מוגזם, הוא מי שמגביה את פשעיו וחטאיו עד שהם מכסים אותו. פירוט החטא וגילוי צרכים להיות במידה בה תמיד אישיותו ועצמותו של האדם יישארו גבוהים מחטאיו! ראה דימוי דומה באבות דרבי נתן נוסח ב פרק א על האמרה: ועשו סייג לתורה - שלא יעשה אדם גדו יותר מן העיקר ויפול הגדר ויקצץ את הנטיעות". יש לעשות סייג לסייג (לגדור ולתחום את הגדר) שלא יאפיל ויכסה את העיקר, את העץ שעליו מבקשים להגן. באופן דומה, אין להגביה את גילוי החטא ואת ההתוודות עד שהאדם עצמו יכסה בחטאיו ואישיותו תיעלם.

מים אחרונים: ראה מדרש ויקרא רבה ויקרא רבה לב ו, פרשת אמור : "אמר ר' שמעון בן לקיש: במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת (ויקרא ו, יח). כל כך למה? כדי שלא יתפרסמו החטאים". באותה קרן צפונית של המזבח בה שחטו את העולות, הם קרבנות שבאים אם לקיום מצווה (כקרבן תמיד) ואם כנדר או נדבה של יחיד – באותה קרן צפונית מקריבים גם קרבנות חטאת שבאים לכפר על מעשה לא ראוי שנעשה. ערבוב זה, עד שאין לדעת איזה מהם הוא חטאת ואיזה מהם הוא עולה, מטרתו להצניע (להצפין? "דברים שהם צפונים") את קרבנות החטאת ולהבליעם בין קרבנות הנדר והנדבה. האם קבלנו סיוע נוסף לשיטת דוד?